

Forhandle med Økokrim?

Forfatter: Tina Søreide

- **Publiseringsdato: Dec 16, 2014 9:52 PM**
- **Sist oppdatert: Dec 16, 2014 9:52 PM**

Hva om foretak under etterforskning kunne forhandle med Økokrim om skyldspørsmål, straff og hemmelighold?

Hva slags rom det skal være for forhandlinger mellom mistenkte og påtalemyndighet er ett av spørsmålene det regjeringsoppnevnte straffeprosesslovutvalget nå skal ta stilling til: Hvorvidt bør vi innføre «plea bargaining» i Norge? Slike forhandlede strafferettslige løsninger øker sjansen for at bedriftene selv legger bevis på bordet og styrker deres incentiver til å kontrollere seg selv. Ordningen kan dessuten redusere saksbehandlingstid hos Økokrim og frigjøre ressurser for flere etterforskninger.

I lys av dagens utfordringer med næringslivsrelatert kriminalitet, kan slik effektivisering være nødvendig. Store europeiske foretak som blir tatt for alvorlige lovbrudd opererer gjerne internasjonalt med et komplekst sett av datterselskaper, noen ganger registrert med eier det viser seg umulig å identifisere, andre ganger er datterselskapet bare en postkasse. Hvilke transaksjoner som går fra hva til hvem kan det være umulig å finne ut av. I slike strukturer kan aktører skjule ulike typer kriminalitet, mens de ulike lands evne til å håndheve egne lover og regler reduseres. Vil innføring av forhandlinger mellom siktede og påtalemyndigheten redusere disse utfordringene?

Et stykke på vei har vi rom for slike forhandlinger – særlig i foretakssaker der straffen er en bot og hvor Økokrim vurderer botens størrelse i lys av hvordan foretaket legger frem bevis og samarbeider i etterforskningen. Vi er likevel langt unna amerikansk praksis hvor selv alvorlige straffesaker reelt avgjøres utenfor domstolsapparatet. Avtalene mellom tiltalte og påtalemyndighet handler gjerne om valg av tiltalepunkter, grad av tilståelse, størrelse på en bot, innsyn i drift, og informasjon om andre aktører som har begått lovbrudd.

Rundt om i Europa er det ulik praksis når det gjelder slike forhandlede løsninger. I Tyskland er forhandlinger utbredt, men det er strenge krav til dokumentasjon. I Italia legges det nå mer vekt på å styrke påtalemyndighetens posisjon i samfunnet, og mange betrakter slike forhandlinger som et steg i feil retning. I Nederland forhandles det uten krav til offentlig innsyn og uten domstolskontroll, mens Storbritannia har strenge regler for offentliggjøring av slike avtaler. I Frankrike kan det gjøres avtaler i saker uten tilståelse, mens saker med tilståelse må ha tilslutning av en domstol. I Sverige er det rom for dialog mellom partene, men i den grad det gjøres en avtale skal den vurderes uavhengig av en domstol.

I Norge må vi starte debatten om hva slags form vi eventuelt skal ha på slike forhandlinger. Hensyn til rettferdig saksgang og påtalemyndighetens uavhengighet tilsier noe skepsis. Utfallet av forhandlinger er dessuten avhengig av partenes incentiver og forhandlingsposisjon, og dermed kan rettssystemets predikerbarhet reduseres. Videre er det risiko for selvinkriminering – at tiltalte innrømmer mer enn hva som er korrekt for å få ferdig saken med et bestemt resultat, fremfor å måtte tåle usikkerheten og påkjenningen av en rettssak.

Debatten bør imidlertid også handle om hvordan fremforhandlede løsninger kan bidra til å bekjempe internasjonal økonomisk kriminalitet som skatteunndragelse, korrupsjon, hvitvasking og forsikringssvindel. Det er selvsagt ønskelig å fremme næringslivets incentiver til selvkontroll og selvrapportering. Problemet er at hvis en ordning med forhandlinger innføres fordi staten kommer til kort i håndhevingen av våre rettsregler, vil den bare kunne være en del av løsningen.

Min bekymring når det gjelder straffeprosesslovutvalgets kommende innstilling, er at de ser ut til å være bedt om å vurdere «plea bargaining» isolert. Hvis formelle forhandlingsmuligheter introduseres, vil det lett øke antall håndterte strafferettssaker. Dette vil se bra og effektivt ut, men uten andre tiltak vil baksiden av denne effektiviseringen lett kunne være at foretakene får større kontroll over hva slags informasjon som kommer frem i straffesaker mot dem.

Vurderingene som nå skal gjøres bør derfor inkludere større krav til foretakene i form av økt informasjonsplikt, reduserte muligheter for å kunne operere med skjult eierskap, og tydeligere eierskapsansvar. Straffeprosessuelle endringer burde henge sammen med en bredere vurdering av hvordan vi håndterer foretaksansvar i straffesaker.

Det problemet som eventuelt skal reduseres gjennom «plea bargaining» vil dermed kreve en større gjennomgang enn hva straffeprosesslovutvalget er bedt om å gjøre.

Tina Søreide, samfunnsøkonom og forsker ved Juridisk fakultet i Bergen

[Les hele avisen.](#)